

Євдокименко В.К. доктор економічних наук, професор
Буковинський університет, Чернівці

Запал В.С. аспірант
Буковинський університет, Чернівці

ІНТЕГРАЦІЙНА СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОГО ВІДТВОРЮВАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ЯК ЧИННИК ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Обґрунтовується необхідність використання для піднесення ефективності регіонального відтворювального механізму його інтеграційних складових. Запро-поновані необхідні для цього методичні прийоми.

The need to use for the recovery efficiency of regional reproductive mechanism for its integration components. Offered the required teaching methods.

Постановка проблеми. Інформатизація, глобалізація та ноосферизація світового економічного розвитку формує новий його вектор. В світлі теорії сталого розвитку стійкість регіональної суспільної системи (РСС) і потенціал її розвитку тим вищий, чим повніше вона здатна виконувати всі існуючі і новонароджені суспільно значущі функції. А це, в свою чергу, залежить від адекватності соціально-економічної структури РСС світовим тенденціям і викликам, а також від оптимальності співвідношення структурних її елементів на векторі інноваційності, адаптивності і гнучкості. Йдеться, власне, про відповідну вимогам часу систему управління економікою і структуру бізнесу, застосування таких його організаційно-економічних форм, що реально перетворюють у головний ресурс виробництва інформацію, зменшують цим невизначеність та ризики діяльності, підвищують питому вагу доданої вартості у продукті. Іншими словами, слід спрямувати вектори діяльності до структурних зрушень на користь видів економічної діяльності, що продукують вироби і послуги з високим рівнем доданої вартості [27; 28; 38].

З іншого боку, існує вимога найбільш повного і ефективного використання потенціалу РСС. Останній є «поняттям відносним, що вимірюється для країни в регіональному розрізі за багатовимірним динамічним критерієм, який інтегрує природно-ресурсні, економічні, соціальні, політичні та інші чинники. У широкому розумінні потенціал системи – це її здатність досягти поставленої мети за наявних ресурсів і умов їх використання, тобто це рівень ефективності використання обмежених ресурсів» [50]. Звісно, перш за все йдеться про природно-ресурсний потенціал.

Будь-який регіон, як усі природно-господарські системи, – це складне системне утворення, представлене єдністю природних, антропогенних об'єктів і населення. Воно мало б функціонувати в умовах гармонії природних і соціальних процесів, що об'єднують у своєму складі природні компоненти і процеси, які відображають екологічний стан навколишнього середовища, та соціально-економічні процеси, котрі супроводжують господарську діяльність у цьому середовищі.

Баланс економічних видів діяльності на базі природних ресурсів повинен, вочевидь, забезпечувати раціональне використання і відтворення природного капіталу протягом

об'єктивно потрібного часу. Як підкреслює Л.С.Гринів, «кожен вид природокористування як основа економічної діяльності має свої особливості збереження стійкості природного капіталу». Автор вважає, що природний капітал зумовлений усім спектром компонентів природного середовища, однак допустима екологопропозиція в екосоціосистемах ґрунтується на граничній екологічній місткості і передбачає обмеження фактичного навантаження на всі компоненти природного капіталу нормами стійкості його потенціалу впорядкованості [21].

Постановка завдання. Відсутність джерел фінансування численних пропонованих науковцями заходів щодо інноваційно-інвестиційної моделі розвитку регіонів спонукає шукати «обхідні», невитратні варіанти просування вперед. Саме тому, на наш погляд, слід зважити на інтеграційну складову відтворювальних механізмів, яка б допомогла трансформувати суб'єктів господарювання мікрорівня до стану фінансової спроможності та інвестиційної привабливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чому береться за основу саме відтворювальний аспект? Оскільки йдеться про збалансоване використання ПРП і відтворення природного капіталу, то відповіді краще шукати з позицій регіональних відтворювальних процесів і механізмів. Адже головні характеристики процесів відтворення в українській економіці визначаються структурою ВВП, а об'єктивні передумови мобілізації відтворювальних ресурсів та часток різних видів економічної діяльності закладені передусім у пропорціях розподілу ВДВ.

Вивчення даної проблематики переконливо доводить, що найголовнішим на даному етапі є напрацювання конкретних алгоритмів визначення за конкретними критеріями і показниками найбільш потенційно перспективних напрямків інтеграції суб'єктів господарювання (виробничої, торговельної, фінансової, інтеграції капіталів, науки тощо) в пошуках синергетичного ефекту, який дозволяє прогресувати без значних капітальних витрат спочатку, і нарощувати можливості появи і концентрації таких вкладів в подальшому.

Такий висновок підтверджується теоріями просторової організації суспільства, які виникли і розвивалися на засадах концентрації-деконцентрації, відкритості-закритості систем, диференціації та інтеграції структурних елементів території, формувалися на принципах лінійних, сіткових і загальних форм організації простору, дослідження зв'язків «система розселення-виробництво», «розселення-рекреація» тощо [18].

Ці процеси постійно знаходяться в полі уваги науковців, які підкреслюють, що ознаками сьогодення є концентрація ресурсів, вертикальна і горизонтальна інтеграція. У сфері великого бізнесу посилюються тенденції злиття та поглинання з утворенням надпотужних транснаціональних корпорацій, стратегічних альянсів і партнерів між ними. Малий і середній бізнес пішов шляхом утворення регіональних кластерів. Поглиблення співробітництва між великим, середнім і малим бізнесом характеризувалося використанням аутсорсингу та франчайзингу [61].

Ми знаходимо підтвердження цих тенденцій і в українській практиці, наприклад в гірничо-металургійному комплексі [34].

Простежується потяг до мережності в інших видах бізнесу, наприклад у торгівлі. На український ринок орієнтується значна частина іноземних ритейлерів, що намагаються встигнути реалізувати переваги – високий рівень рентабельності і швидку окупність торгових проектів в Україні [58]. Щоправда, процес пригальмовується труднощами виходу на ринок і високими ризиками ведення бізнесу. Недосконалість законодавства, корупція, труднощі з виділенням будівельних майданчиків, податковий тиск тощо – головні перешкоди на шляху українського ритейлу.

Існують також металургійні холдинги, стратегії розвитку котрих до останнього часу не передбачала інвестицій у сировинні активи. Перевага надавалась горизонтальній (а не вертикальній) інтеграції. Наприклад, «Індустріальний союз Донбаса» останні три роки активно скуповує сталеливарні підприємства і трейдерські структури у Європі. Макєєвський металургійний комбінат імені Ілліча взагалі сконцентрувався на розвитку власного АПК.

Каменем спотикання традиційно були перманентні конфлікти з приводу намагання постачальників сировини піднімати ціни на свою продукцію у відповідності до світової кон'юнктури. Ціновий диктат споживачів залізорудної сировини підштовхує гірничодобувні холдинги до продовження виробничого ланцюга. Фінансово-промислові групи надають перевагу формуванню вертикально інтегрованих холдингів і замикають ланцюг видобуток-виробництво. Саме таким шляхом пішли «Метінвест», «Інтерпасіп», «Смарт-груп» [46].

Принагідно зауважимо, що поворот України до інтеграції у технологічні ланцюжки транснаціональних корпорацій (приклад – «Криворіжсталь»), минаючи внутрішньодержавну інтеграцію, означає залежну модель розвитку, в якій інноваційність останнього в більшості складових залежить від дій ТНК [55].

Інтеграція, інтернаціоналізація бізнесу охоплює і малий та середній бізнес. Перш за все тому, що майже кожне середнє підприємство сьогодні бере участь у глобальній конкурентній боротьбі незалежно від того, розуміє чи не розуміє це власник або менеджер.

Але, крім цього, чимраз середніх підприємств розширюються за межами своєї країни. Так, у ФРН відкрили за кордоном виробництва орієнтовно 4% підприємств [60].

Відкриття зарубіжного виробництва невеликими підприємствами з ФРН фінансується з різних джерел: за рахунок іноземного партнера, скажімо, у формі СП; із запозичених коштів; за рахунок власних фінансів із невиплаченого прибутку або коштів власника; в рамках франшизи.

Зрозуміло, експансія за рубіж породжує велику кількість проблем і насамперед впливає на зміст і обсяг фінансового планування.

Іноземна експансія вимагає сталих і довірливих стосунків, співпраці з банками перш за все в тій країні, де діє підприємство, оскільки інвестиція за кордон розглядається багатьма банками більш критично, ніж аналогічна діяльність компанії всередині країни. Потрібні пошук і організація співпраці з кореспондентськими банками за кордоном. Повинні враховуватися при розрахунках і по можливості компенсуватися за рахунок страхового інструментарію валютні ризики. Отже, слід вводити в зміст та інструментарій стратегічного фінансового менеджменту транскордонний фінансовий менеджмент.

Відомий теоретик мережних структур американський соціолог Мануель Кастельс в ряді своїх праць [23; 31] стверджує (і обґрунтовує), що домінуючі функції і процеси дедалі більше організовуються за мережним принципом. Автор навіть стверджує, що влада структури виявляється сильнішою, ніж структура влади, а морфологія мереж виступає збуджувачем перебудови відносин влади, конфігурація відносин між мережами через інформаційні технології визначає конфігурацію домінуючих процесів і функцій у суспільствах.

Відповідно до закону мережних структур, відстань* (або інтенсивність і частота взаємодій) між двома точками (або соціальною диспозицією) коротша, коли обидві вони виступають вузлами однієї мережної структури, і навпаки, коли вони не належать до однієї і тієї ж мережі.

Нові економічні форми будуються довкола глобальних мережних структур капіталу, управління й інформації, а доступ, отриманий через такі мережі до технологічних знань і умінь, лягає в основу продуктивності та конкурентоспроможності. Компанії, фірми, інші організації та інститути об'єднуються в мережі різної конфігурації, структура котрих засвідчує відхід від традиційних відмін між крупними корпораціями і малим бізнесом, охоплюючи сектори і економічні групи, організовані за географічним принципом. Тому трудові процеси набувають дедалі більш індивідуалізований характер, відбувається фрагментація діяльності в залежності від виробничих завдань з її подальшою реінтеграцією для отримання кінцевого результату. Це знаходить свій прояв у здійсненні взаємопов'язаних завдань в різних точках земної кулі, що означає новий суспільний поділ праці, базований на здібностях і можливостях кожного працівника, а не на особливостях організації даної задачі [22].

Становлення мережної економіки є результатом витіснення з початку 80-х років ХХ ст. четвертого технологічного укладу п'ятим, в якому домінуючі позиції посідають новітні комп'ютерні та інформаційні технології, засоби космічного зв'язку, волоконна оптика, біотехнології тощо. Перехід від чисто ринкових до мережних відносин фірм, що кооперуються, отримав назву мережної революції (chain revolution). Останнім часом з цієї проблеми опубліковано багато монографій, переважно у США, Великій Британії і Німеччині. Вони присвячені аналізу особливостей конкуренції в мережах та природі менеджменту постачальницьких мереж (supply chain management), природі кооперативної стратегії в мережах, динаміці між фірмового співробітництва у міжфірмових мережних альянсах. Водночас мережна організація створює нову інноваційну систему, яка забезпечує не тільки науково-технічні, але й організаційні зміни [33, с.13,35].

Отже, стає дедалі очевиднішою для науковців і практиків необхідність підключення РСС до функціонування «великих просторів», контури яких не збігаються з контурами адміністративно-територіальних одиниць, беручи за методологічну основу уявлення про розвиток систем в нестабільних, перехідних, екстремальних станах, побудови багатоваріантних моделей розвитку у динамічних умовах [14; 15; 17; 19; 20; 29; 32; 35; 37; 42; 43; 47; 48; 49; 53; 54; 57; 62]. Все це і має «всмоктувати» регіональний механізм відтворення. Адже не випадково мережність як прояв нової організаційної логіки в умовах інформаціоналізму виступає об'єктом прискіпливої уваги неінституціоналістів.

Вченими Інституту регіональних досліджень НАН України на основі існуючих досягнень вже запропоновані методологія дослідження та регулювання міжрегіональної економічної інтеграції, схема взаємозв'язку організаційних і просторових форм міжрегіональної інтеграції, стадії еволюції інтеграційного процесу, еволюційний цикл процесу міжрегіональної інтеграції, еволюційна спіраль міжрегіональної інтеграції тощо [52, с.34, 37, 39].

Вивчення доробку вітчизняних і зарубіжних вчених приводить до висновку, що, враховуючи великі відмінності в явищах, які спричиняють необхідність інтеграції, включення в різні види мереж суб'єктів господарювання і які визначають їх напрями, форми, перебіг і наслідки (вид доступних підприємству ресурсів, їхня структура; загальноекономічні, ринкові, адміністративно-правові, екологічні, географічні, в т.ч. розміщення підприємства, соціально-політичні, етно-психологічні тощо умови*), пошук

* Цілі підприємства чи його політика, специфіка діяльності; доступ до ринків та їх привабливість; конкурентна позиція, якої можна реально досягнути; співвідношення витрат і доходів; сфера контролю і впливу, рівень ризику і ймовірність успіху на даному ринку; фактор часу; інституційне задіяння за кордоном.

конкретних форм організації цих процесів слід шукати передусім на основі врахування фактора прагматичного інтересу, використовуючи і надалі поглиблено розробляючи методикку прагматично-синтезуючого, дискреційного відбору елементів різних концепцій і методик та їх синтезу у ході практичного використання. Це забезпечує необхідну гнучкість, відносну свободу дій у виборі механізмів та інструментів інтеграції регіональних господарських систем у глобалізовану економіку на основі стратегій, що базуються на специфічних соціально-економічних умовах регіонів і забезпечують їхню конкурентоспроможність [25].

Зрозуміло, що форми інтеграції можуть бути надзвичайно різноманітними в залежності від комбінації чинників, які в кінцевому рахунку їх визначають.

Але це зовсім не означає відсутності переваг, коли різні за розмірами і масштабами діяльності підприємства інтегруються у потужні структури. В країнах ЄС за розміром доданої вартості в розрахунку на одного зайнятого великі корпорації сектору високих технологій майже на 50% перевищують середні, що своєю чергою на 25% перевищують малі. Дана особливість притаманна всьому високотехнологічному сектору, хоча дещо менше відстежується у точному приладобудуванні, де питома вага зайнятих на великих фірмах відносно нижча [36].

Слід враховувати також розрахунки фахівців Центру досліджень науково-технічного потенціалу ім. Г.М.Доброва НАН України. «Якщо на фундаментальні наукові дослідження виділяється певна сума, то на науково-технічні розроблення, спрямовані на використання отриманого наукового знання, потрібно передбачити в 2-2,5 рази, а на виробничі інновації – в 10 разів більші кошти. Зате в кінцевому результаті реалізація інноваційної продукції може дати прибуток, який, принаймні, вдсятеро перевищить суму витрат на науку, розроблення та інновації разом узяті» [41]. Навряд чи дрібні структури здатні на таке.

Слід також застосовувати генетико-еволюційну методологію дослідження цієї проблематики в сукупності з секторіально-регіональним аналізом. Грунтуючись на дослідженні історичного досвіду та врахуванні місцевих соціально-економічних, політичних, культурних тощо умов і особливостей, такий підхід дозволить забезпечити процедурно-технологічну гарантованість досягнення визначених цілей [26].

Шукаючи вектори просторової інтеграції, включення в міжрегіональні мережі, без чого неможливо набути конкурентоспроможності і випуску, що несе високу питому вагу доданої вартості, ми стикаємося з дефіцитом точніших, ніж експертні, кількісних оцінок потенціалу інтеграції хоча б з сусідами. Як же визначити „генетичну” спорідненість структурних складових економік прикордонних регіонів для пошуку векторів і партнерів інтеграції?

Свого часу В.А. Поповкіним було проведене обчислення та визначення ступеня схожості галузевих структур промисловості областей України із загальнореспубліканською. Розрахунками були охоплені дані по валовій продукції 16 комплексних галузей промисловості на кінець 80-х років [44], що дозволило до деякої міри типізувати регіони за їх переважаючою галузевою орієнтацією.

Інший підхід до визначення рівня структурної диверсифікації, застосований Т.В.Голіковою, базується на застосуванні методів статистичного аналізу і групування регіонів за видами економічної діяльності, за якими той чи інший регіон посідає чільне місце у міжрегіональному поділі праці (табл.1) [33, с.241-251].

Таблиця 1

**Схожість галузевої структури промисловості
областей України із загальнореспубліканською**

Області з найвищим рівнем диверсифікації структури видів економічної діяльності (2001-2002 рр.)	Схожість галузевої структури промисловості областей України з загальнодержавною (Україна – 1, за формулою Спірмена)		
	Коефіцієнт парної рангової кореляції		
	від 0,81 -0,67	від 0,59-0,49	від 0,46-0,36
м.Київ	Запорізька	Сумська	Волинська
Дніпропетровська	Дніпропетровська	Київська (без м. Києва)	Закарпатська
Донецька	Харківська	Житомирська	Кіровоградська
Харківська	Донецька	АР Крим	Тернопільська
Луганська	Львівська	Вінницька	Херсонська
Полтавська	Луганська	Рівненська	
Львівська	Одеська	Хмельницька	
Київська	Полтавська	Чернігівська	
Запорізька	Черкаська	Чернівецька	
Одеська		м. Київ	
Миколаївська		Миколаївська	
Івано-Франківська		Івано-Франківська	
Черкаська			

Джерело: Власні розрахунки Т.В. Голікової та Поповкіна В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. – К.: Наукова думка, 1993. – С.91-92.

Розроблені І.Стронянською та С.Шульц схеми інтеграційної та конкурентної взаємодії на рівні регіонів і економічної взаємодії на внутрішньо-регіональному, міжрегіональному та світовому ринках «підштовхують» до відповіді на питання: хто із суб'єктів економічної діяльності, з ким, де і як (в який спосіб і алгоритм) можуть і повинні інтегрувати свою виробничу діяльність. Згадані автори слушно зауважують, що за С.Хангтінгтоном, шанси на успіх мають лише ті «регіональні економічні блоки», у яких об'єднуючий регіони спільний інтерес заповнений їх відносною однорідністю та взаємною компліментарністю. Останні матеріалізуються головним чином на рівні суб'єктів господарювання, однак такими ж вирішальними є і «генетична» спорідненість регіонів, і притаманні їм фізичні, економіко-адміністративні, соціальні та інституціонально-правові бар'єри [52, с.34,37,39; 56].

Принагідно слід зазначити, що, на відміну від достатньо поширеного погляду відносно змісту конкурентного та інтеграційного виду взаємодії регіонів, згідно з яким перший (міжрегіональна конкуренція) трактується як рушійна сила розвитку, а другий (міжрегіональне співробітництво) відступає на другий план [39; 52, с.33, 35], у випадку, коли інтеграційні процеси реалізуються у різноманітних формах, що базуються на мережних ефектах, конкуренція відбувається з приводу частки прибутку, який розподіляється по ланках ланцюга, в залежності від їхнього вкладу, а найбільшим з таких є, безумовно, креативно-інноваційний, що несе більшу додану вартість.

Слід додати до переліченого вище новітні пропозиції щодо п'яти аналітичних блоків концептуальної схеми аналізу міжрегіональних взаємодій* з відповідними алгоритмами, системи показників оцінки міжрегіональних потоків, напрямків та методів аналізу цих потоків [52, с.130-147].

* Аналіз: 1) міжрегіональних економічних потоків та рівня інтегрованості регіону в національну та світову економіку; 2) бар'єрів міжрегіональної економічної інтеграції та причин їх виникнення; 3) впливу рівня міжрегіональної інтеграції на економічний розвиток регіону та країни в цілому; 4) наявних інтеграційних проектів за участю господарюючих суб'єктів двох чи більше регіонів щодо можливості їх реалізації та ефективності; 5) взаємовпливу міжрегіональної інтеграції та асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів, як в межах макрорегіонів, так і по країні в цілому.

Разом з тим запропоновані багатьма авторами методи і алгоритми поки що через відсутність належних вхідних даних мають малий ступінь точності і адекватності.

В умовах великої міри невизначеності «поведінки» територіальних суспільних систем та розмитості інформації, на наш погляд, оптимальними (на даному етапі, до внесення змін у статистику і доступу до інформації) можуть бути методи Soft Computing. Йдеться лише про засіб визначення вектора «генетичної» спорідненості областей Карпатського регіону як «трампліна» до інтеграції.

Присутня в моделях функціонування економічних і соціальних систем невизначеність зумовлена, з одного боку, відсутністю точного опису процесів функціонування систем, з іншого - неспроможністю оцінювати стани систем абсолютно точно, що ускладнює і в багатьох випадках унеможливорює використання точних кількісних методів [10]. Використання технологій Soft Computing дозволяє отримувати більш адекватні результати в порівнянні з традиційними аналітичними моделями та алгоритмами керування. Базовими складовими компонентами Soft Computing є Fuzzy Logic та нейронні мережі. Останні добре зарекомендували себе при аналізі і моделюванні складних економічних систем. Зокрема, в працях [1; 2; 3; 4; 6; 7; 8; 11; 12; 13] було апробовано та доведено адекватність апарату Fuzzy Logic в дослідженнях туристичної галузі. Так, у роботі [12] досліджувалась конкуренція економічного зростання між регіонами в Китаї. Використовувався апарат нечіткої логіки та ГІС технології. В [11] розв'язуються багатокритеріальні задачі регулювання розташуванням інтернаціональних туристичних готелів. Прогнозам в туристичній галузі на базі нечіткої логіки та нейромережах присвячені праці [1; 2; 12; 13]. Про моделювання та створення експертної системи вибору готелю йдеться в [4]. Принципи створення сховищ даних, побудова продукційних правил та нечіткі запити в менеджменті досліджувалися в роботах [6; 7]. Туристичні потоки в США визначались в роботі [1].

Kiel і Layton (1981) використали кластерний аналіз для проведення аналізу поведінки покупців нових автомобілів [5].

Кластерний аналіз належить до задач технології Data Mining і KDD – Knowledge Discovery in Databases – сучасні ефективні методи, які використовуються для аналізу інформації, накопиченої в базах даних [40].

Кластерний аналіз включає в себе більш як 100 алгоритмів, з яких найбільш відомі деревоподібна кластеризація, двовходове об'єднання, алгоритм k -середніх, алгоритм самоорганізованих карт Кохонена (Self Organizing Maps – SOM), що є підвидом нейронних мереж [30], та алгоритм Fuzzy k -середніх [16]. Теорія нейронних мереж використовує апарат статистичної механіки та теорію оптимізації, однак в статистиці не існує аналогів нейронній мережі Кохонена. Fuzzy k -середніх являє собою агрегацію методів k -середніх та Fuzzy Logic, що дозволяє не тільки сегментувати, а також класифікувати об'єкти за ступенем належності до раніше визначених сегментів.

З позицій Чернівецької області, як показують такого роду розрахунки, вектори «інтеграційної спорідненості» не по всіх видах економічної діяльності направлені до областей Карпатського регіону.

Ніші «інноваційного прориву» доцільно шукати (у процесі формування стратегій розвитку, науково-технічних програм, інноваційних проектів, бізнес-планів тощо, виходячи з тенденцій світового науково-технічного розвитку, кон'юнктури ринку та інноваційних можливостей виду економічної діяльності) в тих конкретних сегментах внутрішнього і зовнішніх ринків, де виробники товарів і послуг мають або можуть дістати протягом короткого проміжку часу конкурентні переваги, спираючись на внутрішні сприятливі умови і особливості регіону. Це мають бути перш за все

перспективні технології, особливо на проміжних і завершальних стратегіях технологічного циклу, що забезпечить найбільше і динамічне зростання доданої вартості первинних ресурсів.

В тих видах економічної діяльності, в котрих регіон не має технологічних пріоритетів і не може утворити «ядро розвитку» як визначальну ланку будь-якого ланцюга, слід домагатися зовнішніх, в т.ч. прямих іноземних інвестицій разом з новими технологіями і ноу-хау. А в тих, де такі «ядра» вимальовуються і є можливість стати центром започаткування мережі відповідного доступного типу чи форми, – інвестувати власні технології і ноу-хау у зовнішні просторові утворення, включаючи, відповідно, і світовий господарський бізнес.

Для своєчасного підключення до процесів постіндустріального реформування та глобальної конкуренції на ринку знань та інновацій на часі створення і розвиток та подальше урізноманітнення методів державного, жорсткого, але ринкового, регулювання інтеграційних процесів в «проривних» та бюджетоутворювальних видах економічної діяльності.

Створення внутрішньорегіональних, міжрегіональних (міжобласних), макрорегіональних (в межах макрорегіонів), всеукраїнських, транскордонних і міжнародних інтеграційних мереж не повинно детермінувати появу будь-яких нових (додаткових) інституцій – служб, управлінь, відділів тощо, як і появу внутрішніх підрозділів в існуючих органах влади і управління. Потрібне нове змістове наповнення класичних функцій управління. В даному разі – інструментарію, покликаною спонукати появу різного рівня інтеграційних мереж з метою отримання синергетичного ефекту по різних напрямках.

На першому плані – постійна, глибока, систематизована роз'яснювальна робота. Немає потреби прораховувати всі необхідні кроки в цьому напрямку – трибуни, ЗМІ, виконавці тощо, оскільки це відомі речі. Головне тут – за змістом, за роз'ясненням перспектив і шляхів розвитку світової і вітчизняної економіки, взаємодії глобалізації і регіоналізації та місця в цих процесах суб'єктів господарювання регіону, які б мінімізували ризики і динамізували розвиток.

Головна економічна підойма – це визначення в регіонах «коридорів ефективності».

Роботи по такого роду проектах доцільно було б, на наш погляд, починати вести по таких напрямках:

- обґрунтування переліку, орієнтовного складу і виду інтеграційної мережі, яке спирається на солідну наукову базу і творчий підхід;
- розкриття економічної суті потенційної мережі і багатоваріантні розрахунки її синергетичного ефекту;
- формування механізмів спонукання і стимулювання господарюючих суб'єктів до об'єднання (в різних формах, звісно, бажаних суб'єктами) в мережі.

В цьому контексті пріоритетним має бути підприємництво, а опосередкованим – власність. Регіональні органи влади мають здійснювати моніторинг системи підприємств та форм господарювання, стимулюючи структуризацію та її форми ринковими методами.

З метою стимулювання інноваційної діяльності доцільно шукати шляхи створення агломерації міст, особливо середніх і малих. Такі проекти повинні визначати основні завдання агломерації, програми й алгоритми їх розвитку, робочі органи, інноваційні, ресурсні, фінансові розділи проектів мають орієнтуватися, звісно, на вдосконалення територіальної організації виробництва (кооперації, комбінування, комплексність, стимули спільної організації виробництва).

Як «полюси росту» можна розглядати не тільки сукупність суб'єктів господарювання галузей-лідерів, але й конкретні території, що є на макро- або мезорівні джерелом інновацій, здатні викликати розвиток економіки в усій зоні свого впливу. За Х.Річардсоном, регіональна агломераційна економія відіграє ключову роль, стимулює ТП і ріст продуктивності праці, впливає на процес розміщення виробництв [9].

Нагадаємо у зв'язку з цим деякі риси експортної стратегії Китаю. Як правило, умовою наявності експортного потенціалу є високорозвинута індустрія і потужні експортоорієнтовані корпорації. Все це є в Китаї. Для цього проводилася політика, завдяки котрій кожна регіональна система і підсистема (провінція, міські і селянські поселення) змагалися в тому, хто в більшій мірі залучить населення до бізнесу, успішно виборюватиме не тільки локальний, а й планетарний простір. В основу цього бізнес-змагання було покладено ретельно продуману підтримку від влади як в інформаційному плані, так і мотиваційному, і навіть фінансовому. Захопивши ринок тієї чи іншої країни, експортери закріплювалися там навіть ціною мінімізації прибутків, а потім внаслідок глибокого укорінення і підтримки держави це окупувалося. Нині одне з сільських поселень, наприклад, зайнявши міцні позиції на значній частині планетарного за масштабами ринку своєї продукції, продумує і продає за рубежом 10 млрд. пар шкарпеток за рік [45].

Попри все різноманіття поглядів на цільову функцію інтеграції та ефект від неї, фахівці не випадково чітко вказують на те, що міжрегіональна інтеграція – це процес зближення, взаємопроникнення і зрощення відтворювальних процесів суб'єктів господарювання (двох і більше регіонів), що перетворює їх на цілісний господарський механізм, на міжрегіональну економічну систему. При цьому автори виділяють основні ознаки економічної інтеграції: 1) взаємопроникнення і переплетіння бізнес-процесів різних економічних систем; 2) глибокі структурні зміни усередині економічних систем, що інтегруються; 3) виникнення структур, які б регулювали інтеграційні процеси, а грань, що відокремлює інтеграцію від нижчих стадій взаємозв'язаності економічних систем, проходить там, де економічна відкритість і взаємодія переходять у взаємопроникнення і переплетення територіальних процесів суспільного відтворення [51]. Кількісний поріг може бути встановлений лише емпірично, з урахуванням конкретних умов того чи іншого регіону, тої чи іншої сфери відтворення [59]. Вимальовується певний поліцентризм: на кожному рівні важливі свої структурно-функціональні й еволюційні частини-учасники.

Настала пора враховувати, що світові процеси трансформують змістове наповнення суспільного відтворення регіонів. Останнє є й надалі підсистемою суспільного відтворення країни з власним внутрішнім механізмом, але це вже а) має бути відтворення РСС соціогуманітарного та інноваційного спрямування; б) механізм регіонального відтворення має враховувати і використовувати в усіх фазах відтворювального циклу та життєвого циклу всіх явищ в регіоні багатовекторну просторову (міжрегіональну) безперервність людських, природних, функціональних і часових характеристик для їх постійно змінюваної динамічної інтеграції-деінтеграції з кінцевою метою повної реалізації життєвого циклу будь-якої складової регіональної суспільної системи.

Тісний зв'язок і постійна співпраця в інтеграційних формах (мережах) може ґрунтуватися виключно на поєднанні економічних інтересів органічно нероздільних на даний момент груп учасників. Саме ця потенційна органічна нероздільність, що цементується економічними інтересами, спонукає до інтеграції, потребує спеціальних наукових пошуків складу груп учасників з використанням поряд з усім іншим обов'язково маркетингового і логістичного інструментарію. В свою чергу потребує

уточнення економічний зміст категорії «регіональний маркетинг», оскільки існуючі дефініції не враховують особливостей нинішніх світових процесів, а також того, що система «існує як цілісне утворення тоді і лише тоді, коли потужність існуючих зв'язків між елементами системи більша, ніж потужність (сила) зв'язку цих елементів з навколишнім середовищем. Значущість зв'язку в системі визначається характером його впливу на рух процесів. В цьому відношенні розрізняються зв'язки: поєднуючі, обмежуючі, посилюючі (послаблюючі), селективні, перетворюючі і т.д.» [24].

Потребують чіткого визначення інститути і важелі загальнодержавного і регіонального сприяння у виявленні і розвитку «економічних атракторів» до інтеграції на територіальному рівні країн-сусідів, що в свою чергу сприятиме зміцненню мережі взаємозв'язків між суб'єктами господарювання задля спрощення доступу до нових технологій, спільних НДДКР, спільного використання інтелектуального капіталу і основних фондів, налагодженню процесів навчання спеціалістів світового рівня, спільного виходу на зовнішні ринки, концентрації і розосередження ризиків тощо.

Звісно, завжди потрібен відповідний комплекс заходів. Він може здійснюватися через спеціально уповноважені загальнодержавні і регіональні організації та недержавні інституції (агентства розвитку, інститути страхування, фінансування тощо). Основне їх завдання і водночас основна функція (в найбільш загальному вигляді) – горизонтальне і вертикальне функціональне обстеження; забезпечення доступу економічно активних суб'єктів до інформаційних фінансових, інноваційних та кадрових ресурсів в процесі інтеграції; спонукання до інтеграції засобами функціонально орієнтованого впливу (перелік їх існує, але потребує доповнення та модифікації).

Висновки. Все перелічене не вписується поки що в механізм функціонування і систему управління господарським комплексом на всіх рівнях. Новітні світові процеси приводять на макро-, мезо- і мікрорівні до диверсифікації і активізації міжнародних внутрішньорегіональних, міжрегіональних та інтернаціональних інтеграційних об'єднань, а на мікрорівні – до активізації процесів появи нових форм бізнесу, в т.ч. міжнародного.

Водночас короткострокове перебування кадрів (не завжди фахівців) у органах представницької та виконавчої влади не залишає жодного шансу опанувати й завершити хоча б деякі задуми, плани чи їх частину, взагалі завершити розпочату діяльність, спрямовану на розв'язання фундаментальних проблем регіональної економіки та рівня життя населення. Адже це аксіоматично, що управлінські і технологічні дії, зокрема нормотворчий процес від розробки і прийняття норм до початку їх дії, залучення новітніх технологій (особливо це стосується інновацій і інвестицій), починають впливати на соціально-економічні процеси щонайменше через рік-два, а то й більше. Такий технологічний лаг реалізації управлінських рішень в умовах короткострокового перебування керівників при владі призводить до того, що як позитивна, так і негативна діяльність кожного з них проявляється в період перебування при владі наступного, який до попередніх рішень не має прямого стосунку. А йдеться ж по суті про превентивне антикризове управління економікою регіону, тобто компетенцію кадрів регіонального управління, основний прояв якої – вміння долати наслідки невизначеності.

Біфуркаційні механізми розвитку РСС інноваційного типу, що ґрунтуються на динамічній зміні існуючих зв'язків і відносин між елементами системи, необхідність налагодження взаємодії всіх структурних елементів на інноваційному векторі з одночасною адаптацією до очікуваних соціально-еколого-економічних зрушень у РСС кричуще вимагають створення центрів системного міжрегіонального розвитку і територіальних громад (інформаційно-технологічних і освітніх); структурних підрозділів

з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності закладів масової економічної, екологічної, правової і технологічної освіти тощо.

Ці інституції повинні отримувати замовлення від владних інституцій на варіанти стратегій розвитку і технологічних карт Євроінтеграції, що давало б можливість навіть постійно змінюваним політичними вітрами лідерам діяти в межах наукових обґрунтувань і мінімальних ризиків.

Література

1. Cathy H.C. Hsu, Kara Wolfe, Soo K. Kang. Image assessment for a destination with limited comparative advantages // *Tourism Management*, 2004. – №25 – P.121-126.
2. Chao-Hung Wang, Li-Chang Hsu. Constructing and applying an improved fuzzy time series model: Taking the tourism industry for example // *Expert Systems with Applications*, 2007. In Press.
3. Chao-Hung Wang. Predicting tourism demand using fuzzy time series and hybrid grey theory // *Tourism Management*, 2004. – №25. – P. 367-374.
4. E.W.T. Ngai, F.K.T. Wat. Design and development of a fuzzy expert system for hotel selection // *Omega*, 2003. – №31. – P.275-286.
5. Girish Punj and David W. Stewart. Cluster analysis in marketing research. Review and prerequisites for application // *Journal of Marketing Research*, Vol. XX, (May 1983). – P.134-148.
6. Jose Galindo, M. Carmen Aranda, Jose L. Caro, Antonio Guevara, Andres Aguayo. Applying fuzzy databases and FSQL to the management of rural accommodation // *Tourism Management*, 2002. – №23. – P.623-629.
7. Jose Galindo, M. Carmen Aranda, Jose L. Caro, Antonio Guevara, Andres Aguayo. Applying fuzzy databases and FSQL to the management of rural accommodation // *Tourism Management*, 2003. – №24. – P.457-463.
8. Lotfi A. Zadeh „Fuzzy Sets” // *Information and Control*, 1965. – №8.; Shengquan Ma, Jing Feng, Huhua Cao. Fuzzy model of regional economic competitiveness in GIS spatial analysis: Case study of Gansu, Western China // *Fuzzy Optim Decis Making*, 2006. – №5. – P.99-111.
9. Richardson H. *Regional Growth Theory*. London, 1973.
10. Shengquan Ma, Jing Feng, Huhua Cao. Fuzzy model of regional economic competitiveness in GIS spatial analysis: Case study of Gansu, Western China // *Fuzzy Optim Decis Making*, 2006. – №5. – P.99-111.
11. Tsung-Yu Chou, Mei-Chyi Chen, Chia-Lun Hsu. A fuzzy multi-criteria decision model for international tourist hotels location selection // *International Journal of Hospitality Management*. In Press.
12. Wen-Bao Lin An empirical of service quality model from the viewpoint of management // *Expert Systems with Applications*, 2007. – №32. – P.364-375.
13. Wen-Bao Lin The exploration of customer satisfaction model from a comprehensive perspective // *Expert Systems with Applications*, 2007. – №33. – P.110-121.
14. Быстряков И.К. Проблемы пространственного развития Украины // *Земельні відносини і просторовий розвиток в Україні: матеріали Міжнар. наук. конф. – У 2 х частинах (Київ, 13-14 квітня 2006 р.) / НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. Редкол.: Данилишин Б.М. (відп. ред.), Быстряков І.К., Новоторов О.С., Ніколаєнко Т.С., Кучер О.О., Осипенко В.М. – Київ: РВПС України НАН України, 2006. – Ч. I. – С.11-15.*

15. Быстряков И.К. Экономическое пространство региона: новая исследовательская парадигма // Продуктивні сили України. – 2006. – №1 – С.2-41.
16. В.П.Дьяконов, В.В.Круглов. MATLAB 6.5 SP1/1 SP2 + Simulink 5/6. Инструменты искусственного интеллекта и биоинформатики. Серия «Библиотека профессионала». – М.: СОЛОН-ПРЕСС, 2006. – 456 с.
17. Вайбер Р. Эмпирические законы сетевой экономики // Проблемы теории и практики управления. – 2003. – №3. – С.86-91.
18. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем / Інститут Регіональних досліджень НАН України. – К.: Видавничий дім А.С.С., 2004. – С.24-25.
19. Гвоздецький І. Феномен «нової економіки» у контексті економічного зростання // Вісник ТАНГ. – 2005. – №3. (www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vadannya/sm.pdf).
20. Глоссарий по інформаційному обществу (<http://www.iis.ru/glossary/index.html#authors>).
21. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії: Монографія. – Львів ЛНУ ім. І.Франка, 2001. – С.130.
22. Джерело: Книга М. Кастельса «Становление общества сетевых структур» // «Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология» // Под ред. В.Л. Иноземцева.- М., 1999. – С. 494-505. [Постійна адреса в Інтернеті – <http://www.archipelag.ru/geoeconomics/soobshestra/power-identity/formation/>]
23. Див., наприклад, російський переклад фундаментального дослідження «Information Age: Economy, Society and Culture» Vol. I-III. – Oxford: Blackwell Publishers, 1996-1998.
24. Дружинин В.В., Конторов Д.С. Системотехніка. – М., 1985.
25. Євдокименко В.К., Ворошан А.Д. Глобалізація, регіоналізація і методологія модернізації регіонального управління економікою // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук, праць. Вип.281. Економіка. – Чернівці: Рута, 2006. – С.23-27.
26. Євдокименко В.К., Ворошан А.Д. Глобалізація, регіоналізація, інституціоналізм: до методології модернізації регіонального управління економікою / Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природо-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Випуск XI: Збірник наукових праць, №1. Серія „Інтеграція та інноваційна трансформація”. – Рівне: НУВГП, 2005. – 164 с. – С.4-13.
27. Запал В.С. Регіонально господарський комплекс в умовах інтенсифікації процесів інтернаціоналізації та глобалізації // Відтворення господарського комплексу регіону: методологія, механізм, інструментарій: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Т.1. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – С.251-255.
28. Запал В.С. Трансформація сутності суспільного відтворення регіону в сучасних умовах // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: Книги-XXI, 2007. – Вип. IV. Економічні науки. – С.20-30.
29. Інститут Економіки и ОГП СО РАН Июль –1999.
30. Інтернет – університет інформаційних технологій. <http://www.intuit.ru>
31. Кастельс М. Інформаційна епоха: Економіка, общество и культура (Пер. с англ. под науч. ред. О.Н. Шкаратана). – М.: ГУ ВШЭ, 2000.
32. Кастельс М., Киселева Э. Россия и сетевое сообщество. // Мир России. – 2000. – №1. (<http://www.nethistory.ru/biblio/1043175738.html>).

33. Конкуентоспроможність національної економіки / За ред. д-ра екон. наук Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2005. – 582с.
34. Кукин Сергей. Сталь в Украине – прокат за рубежом // Инвестгазета. – №48 – 04-10.12.2006. – С.32-25.
35. Кухленко О. В. Прогнозні орієнтири інвестиційної діяльності в Україні // Продуктивні сили України. – 2006. – №1. – С.159 – 168, 167.
36. Лингардт Ж. Промышленность высоких технологий в Европейском Союзе // Экономист. – 2004. – №8. – С.7-9.
37. Макарова М.В. Українське інформаційне суспільство і його мережна економіка: реалії й перспективи (www.e-commerce.pl.ua/pdf_files/2004_4.pdf).
38. Маниліч М.І., Запал В.С. Механізм суспільного відтворення регіону: методологія і напрямки модернізації в сучасних умовах // Збірник наукових праць. Економічні науки. – Чернівці: Книги-XXI, 2008 – С.5-20.
39. Мельников Р.М. Проблемы теории и практики государственного регулирования экономического развития регионов: Монография. – М.: Изд-во РАГС, 2006. – С.5.
40. Методы кластерного анализа. Иерархические методы, <http://www.intuit.ru/department/database/datamining/13>
41. Науковий світ. – 2006. – №8. – С.5.
42. Паринов С. К построению теоретической модели сетевой экономики (<http://rvles.ieie.nsc.ru/~parinov/>).
43. Паринов С. Экономика в новом информационном пространстве сети Интернет (<http://rvles.ieie.nsc.ru/~forsis/publ/asisws/parin-net.html>).
44. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. – К.: Наукова думка, 1993. – С.95-96.
45. Рябкова Д. Бенефис Азии и ислама // Инвестгазета. – №.1. – 15-21.01.2007. – С.18.
46. Симоненко А., Зубаиров Н. Гонки по вертикали // Инвестгазета. – №6. – 12-18.02.2007. – С.32-33.
47. Смирнов І.Г. Логістично-кластерний підхід в суспільній географії: подвійна синергія // Економічна і соціальна географія. – 2003. – Вип. 54. – С.25-31.
48. Смирнов І.Г., Топчієв О.Г. Просторові структури у суспільно-географічній логістиці і методи їх аналізу // Геоінформатика. – 2006. – №1. – С.20-25.
49. Социально-экономические проблемы информационного общества // Под ред. д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. – 430 с.
50. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Навч. посібник. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2002. – С.295.
51. Сторонянська І., Шульц С. Міжрегіональна інтеграція в Україні: Монографія / Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів: Арал, 2007. – С.11-12, 15.
52. Сторонянська І., Шульц С. Міжрегіональна інтеграція в Україні: Монографія / Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів: Арал, 2007. – 292 с.
53. Сюдов Й., Винделер А., Вирт К. Выход на зарубежные рынки как вступление в организационную сеть // Проблемы теории и практики управления. – 2004. – №3. – С.122-127, 123.
54. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество: Плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта / Под ред. Писарева С. – К.: INT Пресс; М.: Реле бук., 1999. – 432 с.
55. Україна-2015: національна стратегія розвитку. Громадсько-політичне об'єднання «Український форум». – Київ 2008. – С.26-27.
56. Хангтингтон С. Столкновение цивилизаций и изменение мирового порядка // „Pro et Contra”, т. 2 (№2). – М.:, Фонд Карнеги, 1997. – С.125-126.

- 57.Хименко О. Україна інноваційна: реалія чи обрій? // Зовнішньоекономічний кур'єр. – 2006. – №1-2. – С.2-10.
- 58.Чернявская Ирина. Страна оптом и в розницу // Инвестгазета. – №48 – 04-10.12.2006. – С.43.
- 59.Шишков Ю.В. Формирование интеграционного комплекса в Западной Европе: тенденции и противоречия. – М.: Наука, 1979. – С.88.
- 60.Штефани Бургмайер. Деньги за рубеж // Инвестгазета. – №51. – 25-31.12.2006. – С.26.
- 61.Якубовський М., Новицький В., Кіндзерський Ю. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2007 року // Економіка України. – 2007. – №11. – С.5
- 62.Яремко Л.А. Проблеми інституційного забезпечення інноваційного розвитку регіону // Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна. Випуск 103-3. – 2006. – С.164-169, 165-166.